

5. Závěr

Pracovní neschopnost není zdaleka jen objektivně způsobený jev vycházející z fyzikálních či přírodních zákonitostí narušení tělesného či duševního zdraví popř. funkcí. **Její úroveň je determinována v nemalé míře** (zhruba z celé jedné třetiny) **společensko – ekonomickými souvislostmi**.

Jak ukazuje tato analýza odrážející období více než 14 let, **zvláště obecné zvýšení nejistoty spjaté s rozvojem tržní ekonomiky působení uvedených souvislostí na vývoj pracovní neschopnosti zesiluje**.

Mezi poznatky a závěry vycházející z uvedené analýzy, které by mohly napomoci při hledání řešení dnešní neutěšené situace v této oblasti, patří:

- celková relativní četnost výskytu pracovní neschopnosti měla ve sledovaném období 1990 - 2003 klesající tendenci, na druhé straně se však stále prodlužovala průměrná délka trvání pracovní neschopnosti, a proto se zvyšoval syntetický ukazatel pracovní neschopnosti – průměrné procento pracovní neschopnosti
- prodlužovala se zejména délka pracovní neschopnosti pro nemoc, a to jak z důvodu růstu podílu nemocí vyžadujících dlouhodobější léčení, tak i ostatních onemocnění
- zvláště dynamicky se prodlužovala délka pracovní neschopnosti OSVČ (při velmi nízkém počtu nově hlášených případů)
- z dlouhodobého pohledu je zřejmé, že rychlý růst průměrného procenta pracovní neschopnosti započal v roce 1990, přitom v tomto syntetickém ukazateli postupně rostla váha pracovní neschopnosti pro nemoc v porovnání s pracovními a zejména nepracovními úrazy
- váha profesionální pracovní neschopnosti, která je více podmíněna objektivními důvody, na celkové pracovní neschopnosti klesala (rychleji tomu bylo v případě neschopnosti pro nemoc z povolání než pro pracovní úraz), přesto však se výdaje s ní související (nemocenské náhrady a odškodnění) zvyšovaly rychleji než tomu bylo v případě pracovní neschopnosti neprofesionální
- pracovní neschopnost žen vyjádřená průměrným procentem byla zhruba o 20 % vyšší než pracovní neschopnost mužů
- z pohledu sektorů ekonomiky byla nejvyšší pracovní neschopnost v soukromém tuzemském sektoru a nejnižší v souboru OSVČ (velmi rychle se však zvyšovala)
- z hlediska četnosti pracovních úrazů jsou nejrizikovějšími odvětvími zemědělství, lesnictví a těžba nerostných surovin
- je patrná tendence k určitému podhodnocování vykázaných údajů v případě profesionální pracovní neschopnosti, zejména pak z důvodu pracovního úrazu. Při relativním poklesu četnosti pracovních úrazů rychle rostla délka jimi vyvolané pracovní neschopnosti
- zvyšuje se napětí mezi příjmy a výdaji systému nemocenského pojištění, v roce 2002 poprvé celkové výdaje převýšily příjmy
- relace nemocenských dávek k průměrné mzdě se v hodnoceném období snížila o 17 procentních bodů (z 66 % na 49 %), reálná výše nemocenského přitom rostla průměrným ročním tempem 4,2 % (tj. rychleji než průměrný vyplacený starobní důchod – 2,8 %)
- rozsah pracovní neschopnosti (zejména pro nemoc) se vyvíjel velmi pružně ve vztahu ke změně externích podmínek daných v prvé řadě legislativními opatřeními, dále nejistotou trhu (práce i zboží a služeb), diferenciací mezd apod.
- významným faktorem ovlivňujícím úroveň nemocnosti byl zejména vztah mezi příspěvků pojištěnce do systému nemocenského pojištění a dávkami, které v případě pracovní neschopnosti ze systému získal, tj. úroveň solidarity (přerozdělování)

- dlouhodobý vývoj průměrného procenta pracovní neschopnosti i jeho výše vykázaná v jiných zemích nasvědčuje tomu, že by se „objektivizovaná“ či „přirozená“ úroveň průměrného procenta pracovní neschopnosti měla pohybovat o cca 2,5 procentního bodu níže než tomu bylo v roce 2003 (tj. v pásmu mezi 4,25 % a 4,50 %)
- makroekonomický dopad pracovní neschopnosti skládající se ze ztráty v tvorbě hodnot a z dodatečných výdajů z pojistných fondů dosahoval na jedno procento pracovní neschopnosti 12,5 mld.Kč ; byl mnohem vyšší než ztráta mikroekonomická (na úrovni podniku a odvětví) a téměř trojnásobně vyšší než celková individuální ztráta pracovní neschopných
- situace v oblasti pracovní neschopnosti a nemocenského pojištění si zřejmě vyžaduje odpovídající, zejména legislativní opatření, která by eliminovala „spekulativní“ složku pracovní neschopnosti (ať už u zaměstnance či zaměstnavatele) a snížila celkovou pracovní neschopnost na „objektivně danou a přirozenou“ úroveň.

TABULKOVÁ PŘÍLOHA, GRAFY, KARTOGRAMY